

KAS IR "MELNAIS" SARAKSTS UN KĀ TAJĀ NEIEKLŪT?

Pēdējā laikā medijos regulāri parādās ziņas par dažādu komersantu iekļaušanu Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) izveidotajā "melnajā" sarakstā. Tajā iekļūst gan mazpazīstami, gan arī ļoti zināmi komersanti. Laiku pa laikam novērojam gan komersantu pārsteigumu un neapmierinātību par iekļaušanu "melnajā" sarakstā, gan arī pašu patērētāju neizpratni par to, kādēļ viens vai otrs komersants tajā nav iekļauts, kā arī par "melnā" saraksta jēgu vai nepieciešamību.

Šajā rakstā skaidrosim atbildes uz dažiem no šiem jautājumiem.

KAS IR "MELNAIS" SARAKSTS?

"Melns" saraksts ir PTAC mājaslapā atrodamais to komersantu saraksts, kuri neizpildīja Patērētāju strīdu risināšanas komisijas (komisija) lēmumus. To veido PTAC, pamatojoties uz Patērētāju tiesību aizsardzības likuma noteikumu, kas piešķir tam tiesības mājaslapā internetā ievietot aktuālo informāciju par komisijas lēmumu neizpildi.

Tādējādi komersanta iekļaušana "melnajā" sarakstā nozīmē to, ka komersants neizpildīja vismaz vienu komisijas lēmumu.

"MELNAIS" SARAKSTS IR NEPIECIEŠAMS PATĒRĒTĀJU INFORMĒŠANAI

Informācijas par komisijas lēmumu neizpildi pieejamība patērētājiem ir svarīga, jo dod iespēju objektīvāk novērtēt komersantu kā potenciālo darījuma partneri. Iepazīstoties ar "melno" sarakstu, patērētājs var uzzināt, kādu pienākumu komersants nav izpildījis, bet, iepazīstoties ar komisijas lēmuma saturu, – arī to, kā konkrēti izpaudās komersanta pieļautais pārkāpums. Piemēram, ja komisijas lēmumā ir norādīts, ka komersants nepamatoti neievēroja patērētāja atteikuma tiesības, tas dod citiem patērētājiem priekšstatu par problēmām, ar kurām viņi var saskarties, tiešaistē iegādājoties preces no šī komersanta.

Arī pats par sevi komisijas lēmuma neizpildes fakts ir zināms brīdinājums patērētājiem par iespējamām problēmām. Piemēram, ja kāds komersants neizpilda komisijas lēmumus par naudas atmaksu par nepiegādātām precēm, tas var liecināt par likviditātes problēmām vai pat par noziedzīgām darbībām. Abos gadījumos patērētājs riskēs gudri, ja atturēsies no darījumiem ar šādu komersantu.

Jebkurā gadījumā, komisijas lēmuma neizpilde uzskatāma par patērētājiem nedraudzīgu žestu, jo liek patērētājiem tērēt vairāk resursu, risinot strīdu tiesā, vai noved pie tā, ka patērētājs paliek bez risinājuma vispār.

Šo iemeslu dēļ patērētājiem ieteicams regulāri iepazīties ar "melno" sarakstu, lai iegūtu vairāk informācijas par komersantiem, kuri darbojas tirgū.

KĀ KOMERSANTAM NEIEKLŪT "MELNAJĀ" SARAKSTĀ?

Pirmkārt, komersantam, kura strīds ar patērētāju ir nonācis PTAC, ieteicams uzmanīgi sekot komunikācijai no iestādes puses. Jāatceras, ka PTAC individuālo patērētāju strīdu risināšanā darbojas gan kā iestāde, kas sniedz palīdzību patērētājiem, gan kā komisijas sekretariāts. Tas nozīmē, ka PTAC savās vēstulēs lūgs skaidrojumus komersantam gan savām, gan komisijas vajadzībām.

Saņemot PTAC vēstuli, kurā tiek lūgts sniegt paskaidrojumu komisijai, komersantam ir jāapzinās, ka strīdā tiks pieņemts komisijas lēmums; kas var izrādīties komersantam nelabvēlīgs. Šajā gadījumā komersantam tiks uzlikts par pienākumu izpildīt noteiktas darbības, tādēļ ir svarīgi savlaicīgi iepazīties ar komisijas lēmuma saturu.

Otrkārt, komersantam regulāri jāpārbauda korespondence, kas tiek sūtīta uz viņa juridisko adresi un publiski pieejamo elektroniskā pasta adresi.

Jāatceras, ka atbilstoši Komerclikuma 12. panta 4. daļai, ja komersantam tiek nosūtītas ziņas, dokumenti vai cita korespondence uz Komercreģistrā ierakstīto tā juridisko adresi, uzskatāms, ka komersants šos dokumentus, ziņas vai citu korespondenci ir saņēmis. Tādējādi atruna, ka komersants nepārbauda pasta kasti savā juridiskajā adresē, nebūs attaisnojums komisijas lēmuma neizpildei.

Tāpat uz komersanta publiski pieejamo elektroniskā pasta adresi var tikt sūtīta korespondence ne tikai no PTAC, bet arī no Patērētāju interešu aizstāvības asociācijas, piemēram, atgādinājums par komersanta iekļaušanu "melnajā" sarakstā.

Treškārt, komersantam jāņem vērā tas, ka saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likumu komisijas lēmuma izpildei komersantam ir piešķirtas 30 dienas no lēmuma paziņošanas brīža. Ja komisijas lēmums noteiktajā termiņā nav izpildīts, tad PTAC var iekļaut komersantu "melnajā" sarakstā.

Un, ceturtkārt, komersantam, kurš izpildīja komisijas lēmumu, ieteicams nekavējoties informēt par to PTAC. Tas ļaus nenokļūt "melnajā" sarakstā vai arī ātri tikt svītrotam no tā.

INFORMĒ VALSTS KONTROLE

BŪTISKU VALSTS ATBALSTU SAŅĒMUSI ARĪ GRAUDAUDZĒŠANAS NOZARĒ, KAS PĒRN IEGUVA REKORDRAŽU

Covid-19 radītās krīzes pārvarēšanai un seku mazināšanai valdība 2020. gadā lauksaimniecības un pārtikas ražošanas nozaru atbalstam piešķir 45,5 miljonus eiro no valsts budžeta līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem. Valsts kontrole aprīļa sākumā publiskoja revīzijas starpziņojumu par trijās atbalsta programmās piešķirtajiem 35,5 miljoniem eiro, no kuriem tika izlietoti 84 %. Noslēdzot revīziju par Zemkopības ministrijas 2020. gada pārskata sagatavošanas pareizību, Valsts kontrole veica pārbaudi par atlikušo 10 miljonu eiro izlietojumu divām atbalsta programmām. Pirmajā pārbaudē Valsts kontrole secināja, ka atbalsta maksājumi no valsts budžeta ne tikai kompensēja dažu lauksaimniecības nozaru ieņēmumu samazinājumu, bet atsevišķām nozarēm pat palielināja ieņēmumus salīdzinājumā ar attiecīgiem iepriekšējo gadu periodiem. Otrajā pārbaudē secināts, ka divu programmu ietvaros atbalsta piešķiršana balstījās uz vispārīgu pieņēmumu, ka Covid-19 krīze negatīvi ietekmē visu lauksaimniecību. Rezultātā attiecībā uz piešķirtajiem 10 miljoniem eiro, no kuriem izlietots 8,1 miljons eiro, būtisku valsts atbalstu saņēma arī uzņēmumi tādā lauksaimniecības nozarē kā graudu audzēšana, kam Latvijā 2020. gadā bija rekordliela kopražā.

2020. gada aprīli lauksaimnieku atbalstam piešķirtais papildu valsts finansējums līdz 10 miljoniem eiro tika sadalīts uz pusēm un piešķirts kā papildu finansējums divās esošajās programmās: līdz pieciem miljoniem eiro – atbalstam lauku saimniecību riska pārvaldībai un nepātrauktas pārejas nodrošināšanai 2021.–2027. gada plānošanas periodā un līdz pieciem miljoniem eiro – uzņēmumu likviditātes un naudas plūsmas saglabāšanai Latvijas Lauku attīstības programmā 2014.–2020. gadam uzsāktu investīciju projektu īstenošanai un finansiālā sloga mazināšanai lauku saimniecībām un uzņēmumiem. Šo līdzekļu piešķiršanu administrēja Lauku atbalsta dienests (LAD). Pirmajā gadījumā tika izlietoti 100 % no sākotnēji paredzētā maksimālā apmēra, otrajā – 62 %, bet kopā tika izlietoti nedaudz vairāk nekā astoņi miljoni eiro jeb 81 % no sākotnēji paredzētā Covid-19 atbalsta apjoma.

Valsts atbalsts šajās programmās tika piešķirts, pieņemot, ka Covid-19 ir skāris visu lauksaimniecības nozari. Atbalsts tika izmaksāts 2020. gada decembrī, un, izvērtējot lauku saimniecību un

uzņēmumu pieteikumus, LAD nebija jāvērtē Covid-19 ietekme uz atbalsta saņēmēja darbību.

ZM argumentācijā attiecībā uz atbalsta programmu lauku saimniecību riska pārvaldībai norādīts, ka Covid-19 negatīvās ietekmes dēļ saimniecībās ir problēmas ar apgrozāmajiem līdzekļiem un situācijā, kad nav pieejams pietiekams valsts atbalsts par apdrošināšanas polišu iegādi, daļa saimniecību varētu izvēlēties iztikt bez apdrošināšanas polisēm. Ja iestātos kāds no riskiem, piemēram, nelabvēlīgi klimatiskie apstākļi, šāda saimniecība ciestu papildu zaudējumus, jo valsts nemaksā kompensāciju par riskiem, kurus iespējams apdrošināt.

ZM argumentācijā attiecībā uz nepieciešamību papildināt kreditprocentu dzēšanai pieejamos līdzekļus norādīts, ka, lai sekīgāk novērstu Covid-19 ietekmi uz lauksaimniecības, mežsaimniecības un pārtikas ražošanas nozari, ir jāveicina lauksaimniecības primārās produkcijas ražotāju, pārtikas produkcijas ražotāju, kā arī lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību saimnieciskās

darbības attīstība, piesaistot investīciju attīstībai pietiekamu finanšu līdzekļu apjomu.

Analizējot atbalsta saņēmēju abās programmās, revidenti konstatēja, ka programmā lauku saimniecību riska pārvaldībai 82 % Valsts kontroles izlasē iekļauto uzņēmēju nodarbojas ar graudu audzēšanu. Savukārt kreditprocentu dzēšanai piešķirtie līdzekļi 33 % apmērā no visa Covid-19 finansējuma tika izlietoti kreditprocentu apmaksai par iegādātu lauksaimniecībā izmantojamo zemi, arī būvēt un tehnikai tika izlietoti 33 % no piešķirtā finansējuma. Revidentu vērtējumā tas liecina, ka būtiska šī atbalsta daļa tika novirzīta graudu audzēšanas nozarei, kaut arī 2020. gada vēsturiski lielākā graudu kopražā Latvijā nekādi neļauj apgalvot, ka šī lauksaimniecības apakšnozare smagi cieta no Covid-19 krīzes.

Revīzijā Valsts kontrole atklāja arī trūkumus LAD iekšējās kontroles vidē, jo tika konstatētas situācijas, kad LAD amatpersonas veikušas atbalsta izmaksu saskaņā ar LAD veikto aprēķinu, bet bez attiecīga likumā paredzēta lēmuma noformēšanas.

ZIEMĀJIEM PROGNOZES CERĪGAS

Ziemāju stāvoklis Latvijā kopumā vērtējams kā labs. Savukārt vasarāji rada bažas, jo ievērojamo nokrišņu dēļ valsts austrumos tos pilnā apmērā nav izdevies pat iesēt, liecina Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC) augkopju veiktā ražas prognozēšana.

Ziemāju lauku apskati un sējumu novērtēšanu LLKC augkopības konsultanti veica maijā, secinot, ka ražas potenciāls prognozējams no laba līdz augstam. Tik labvēlīgs vērtējums iespējams tādēļ, ka 2020. gada rudenī ziemāji ļoti saceroja un sagatavojās ziemai. Sējumu ziemā pasargāja sniegs. Saņēmušies arī tie ziemāju lauki, kuros pavasari bija vērojams sniega pelējums un izsušana.

Dažviet Zemgalē ziemājos vēl manāmas pārziemošanas sekas – pleķaini lauki, kuros kvieši ir īpaši gaišāki. Ziemas rapsis visā valstī pārziemojis ļoti vienīgi Zemgalē un Kurzēmē tas vairāk cietis no salnām un sausuma. Vidēji valstī rapša ražīgums pašlaik tiek prognozēts nedaudz vairāk kā 3 t/ha. Taču ražas galīgos apjomus izšķirs agrotehnikas pielietojums tagad – mēslojums un augu aizsardzība pret kaitēkļiem un balto puvi, kuras risks šogad ir lielāks nekā citus gadus. Savukārt ziemas mieži, kas šogad tiek vērtēti pirmo reizi, jau sākušies vārpot. Arī šajos sējumos pēc pārziemošanas manāmi pleķi, taču mitrums tiem tagad kaitē mazāk. Ziemas miežu vidējā ražība valstī pašlaik tiek prognozēta nedaudz vairāk kā 4 t/ha.

Maijs pretēji ierasti sausam mēnesim šogad bija gana mitrs, lai augi labi izmantotu mēslojumu, palīdzot saglabāt augstu ražas potenciālu. Tomēr

dažviet valsts austrumu un centrālajos rajonos lauki ir pārmitri – ziemājos tas ietekmēs mazāk, bet saimnieki bažijas par vasarājiem.

LLKC Augkopības nodaļas vadītājs Oskars Balodis: "Pārmitrais laiks krietni atzīvējis vasarāju sēju – tiem labākais sējas laiks bija aprīļa beigās, maija sākums. Taču lietavas šo darbu neļāva veikt. Pašlaik ir skaidrs, ka daži saimnieki neapsētos vasarāju laukus atstās un gatavosies ziemāju sējai."

LLKC Rēzeknes biroja augkopības konsultante Anita Dzene: "Liela daļa lauku ir mitri, šur tur mazliet dzeltē lapu gali, šur tur palikuši gaišāki zaļi plankumi, taču pagaidām zemieki nav ziņojuši, ka būtu slikti. Mūsupusē pabeidz vasarāju sēju, veic miglošanu. Kur nestrādā meliorācija, tur, protams, stāv ūdens. Šādas vietas laukos, kas pārplūst, iesakām iezīmēt un ilgtermiņā domāt par risinājumiem meliorācijas kopšanai vai remontam."

LLKC Preiļu biroja augkopības konsultante Inese Magdalenoka: "Pārmitrie vasarāju lauki, kas saņēmuši tikai pamatmēslojumu, pēc iespējas ātrāk jāmēslo ar slāpekli. Artajos laukos ātri vien saules un vēja ietekmē izveidosies "garoza" un samazināsies slāpekļa iedarbība uz augsni."

